

Sbírka soudních rozhodnutí

Věc C-402/22 P

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

v.

M. A.

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Raad van State (Nizozemsko)]

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 6. července 2023

„Řízení o předběžné otázce – Směrnice 2011/95/EU – Normy týkající se podmínek přiznávání postavení uprchlíka nebo statusu doplňkové ochrany – Článek 14 odst. 4 písm. b) – Odnětí postavení uprchlíka – Státní příslušník třetí země odsouzený pravomocným rozsudkem za zvláště závažný trestný čin – Nebezpečí pro společnost – Přezkum přiměřenosti“

1. *Kontroly na hranicích, azyl a přistěhovalectví – Azylová politika – Postavení uprchlíka nebo status doplňkové ochrany – Směrnice 2011/95 – Odnětí, ukončení platnosti nebo zamítnutí prodloužení platnosti postavení uprchlíka – Zvláště závažný trestný čin – Pojem – Trestný čin vykazující výjimečnou závažnost, který spadá mezi trestné činy, které nejvíce narušují právní řád dotčené společnosti – Kritéria pro posouzení závažnosti [Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95, bod 12 odůvodnění a článek 1, čl. 12 odst. 2 písm. b), čl. 14 odst. 4 písm. b), čl. 17 odst. 1 písm. b) a odst. 3 a čl. 21 odst. 2 písm. b)]*

(viz body 24–26, 29, 31, 33–45, 48, výrok 1)

2. *Kontroly na hranicích, azyl a přistěhovalectví – Azylová politika – Postavení uprchlíka nebo status doplňkové ochrany – Směrnice 2011/95 – Odnětí, ukončení platnosti nebo zamítnutí prodloužení platnosti postavení uprchlíka – Nebezpečí pro společnost hostitelského členského státu – Nebezpečí prokázané na základě samotné skutečnosti, že dotčená osoba byla odsouzena pravomocným rozsudkem za zvláště závažný trestný čin – Nepřípustnost [Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95, čl. 14 odst. 4 písm. b)]*

(viz body 50–52, výrok 2)

3. *Kontroly na hranicích, azyl a přistěhovalectví – Azylová politika – Postavení uprchlíka nebo status doplňkové ochrany – Směrnice 2011/95 – Odnětí, ukončení platnosti nebo zamítnutí prodloužení platnosti postavení uprchlíka – Podmínky použití – Nebezpečí pro společnost hostitelského členského státu – Nebezpečí, které musí být skutečné, aktuální a dostatečně závažné – Odnětí postavení uprchlíka, které musí představovat opatření, jež je přiměřené nebezpečí [Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95, čl. 14 odst. 4 písm. b)]*

Shrnutí

Ve věci Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Uprchlík, který spáchal vážný zločin) (C-663/21) bylo AA v prosinci roku 2015 přiznáno postavení uprchlíka v Rakousku. V období od března 2018 do října 2020 byl AA několikrát odsouzen k trestu odnětí svobody a k peněžitému trestu za různé trestné činy zahrnující mimo jiné nebezpečné vyhrožování, poškozování cizí věci, nedovolené zacházení s omamnými látkami, jakož i obchodování s návykovými látkami, ublížení na zdraví, jakož i agresivní jednání vůči orgánu veřejného dozoru.

Rozhodnutím přijatým v září 2019 příslušný rakouský orgán odňal AA postavení uprchlíka, vydal rozhodnutí o navrácení spojené se zákazem pobytu, stanovil mu lhůtu pro dobrovolné opuštění území, avšak uvedl, že jeho vyhoštění se nepovoluje.

Na základě opravného prostředku podaného AA zrušil Bundesverwaltungsgericht (Spolkový správní soud, Rakousko) rozsudkem vydaným v květnu roku 2021 výše uvedené rozhodnutí ze září 2019. Tento soud konstatoval, že AA byl pravomocně odsouzen za zvlášť závažný trestný čin a představuje nebezpečí pro společnost. Měl však za to, že je třeba zvážit zájmy hostitelského členského státu a zájmy dotčené osoby na získání mezinárodní ochrany s přihlédnutím k opatřením, kterým by byla tato osoba vystavena v případě odnětí této ochrany. Vzhledem k tomu, že AA by byl v případě navrácení do své země původu vystaven riziku mučení nebo smrti, uvedený soud rozhodl, že jeho zájmy převažují nad zájmy Rakouska. Příslušný rakouský orgán podal proti tomuto rozsudku opravný prostředek „Revision“ k Verwaltungsgerichtshof (Nejvyšší správní soud, Rakousko).

Ve věci Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (Uprchlík, který spáchal vážný zločin) (C-8/22) bylo v roce února 2007 XXX přiznáno postavení uprchlíka v Belgii. Rozsudkem vydaným v prosinci roku 2010 byl XXX odsouzen k trestu odnětí svobody na 25 let, a to zejména za loupež několika movitých věcí a úmyslné zabití s cílem usnadnění této loupeže nebo zajištění beztrestnosti.

Rozhodnutím přijatým v květnu 2016 mu příslušný belgický orgán odňal postavení uprchlíka. XXX podal proti tomuto rozhodnutí žalobu ke Conseil du contentieux des étrangers (soud pro cizinecké spory, Belgie), který ji rozsudkem vydaným v srpnu 2019 zamítl. Tento soud měl za to, že nebezpečí, které XXX představuje pro společnost, vyplývá z jeho odsouzení za zvlášť závažný trestný čin, takže uvedený orgán nemusel prokazovat, že představuje skutečné, aktuální a dostatečně závažné nebezpečí pro společnost. Naopak posledně uvedenému příslušelo, aby prokázal, že navzdory tomuto odsouzení již takové nebezpečí nepředstavuje. XXX podal proti tomuto rozsudku kasační opravný prostředek ke Conseil d'État (Státní rada, Belgie).

Ve věci Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Zvlášť závažný trestný čin) (C-402/22) podal M. A. v červenci roku 2018 žádost o mezinárodní ochranu v Nizozemsku. Příslušný nizozemský orgán tuto žádost v červnu roku 2020 zamítl z důvodu, že žadatel byl v průběhu roku 2018 odsouzen pravomocným rozsudkem k trestu odnětí svobody v trvání 24 měsíců za tři případy sexuálního napadení, pokus o sexuální napadení a krádež mobilního telefonu, kterých se dopustil ve stejný den.

Na základě žaloby podané M. A. bylo rozhodnutí z června roku 2020 zrušeno soudem prvního stupně pro nedostatečné odůvodnění. Příslušný nizozemský orgán podal proti tomuto rozsudku odvolání k Raad van State (Státní rada, Nizozemsko). Tvrdí zaprvé, že na skutky vytýkané M. A. je třeba nahlížet jako na jediné protiprávní jednání, které představuje zvlášť závažný trestný čin, a zadruhé, že odsouzení M. A. za zvlášť závažný trestný čin v zásadě prokazuje, že představuje nebezpečí pro společnost.

V těchto třech věcech se předkládající soudy táží Soudního dvora na podmínky, kterým podléhá odnětí postavení uprchlíka na základě čl. 14 odst. 4 písm. b) směrnice 2011/95¹, jakož i na vyvážení zájmů hostitelského členského státu a zájmů dotčené osoby na získání mezinárodní ochrany v tomto kontextu.

Těmito třemi rozsudky vydanými téhož dne Soudní dvůr odpovídá na tyto otázky a upřesňuje zaprvé pojmy „zvlášť závažný trestný čin“ a „nebezpečí pro společnost“, jakož i zadruhé rozsah přezkumu přiměřenosti, který musí být v tomto rámci proveden. Vysvětluje rovněž vztah mezi odnětím postavení uprchlíka a přijetím rozhodnutí o navrácení.

Závěry Soudního dvora

Soudní dvůr nejprve konstatuje, že použití čl. 14 odst. 4 písm. b) směrnice 2011/95 podléhá splnění dvou samostatných podmínek, a to zaprvé že dotýčný státní příslušník třetí země byl odsouzen pravomocným rozsudkem za zvlášť závažný trestný čin a zadruhé že bylo prokázáno, že tento státní příslušník třetí země představuje nebezpečí pro společnost členského státu, v němž se nachází. Nelze tedy mít za to, že splnění první z těchto dvou podmínek postačuje ke konstatování, že je splněna i druhá podmínka. Takový výklad uvedeného ustanovení vyplývá z jeho znění, jakož i z jeho porovnání se zněním čl. 12 odst. 2 písm. b)² a čl. 17 odst. 1 směrnice 2011/95³.

Pokud jde o první z těchto podmínek, pojem „zvlášť závažný trestný čin“ musí být při neexistenci výslovného odkazu na právo členských států za účelem vymezení jeho smyslu a dosahu zpravidla vykládán autonomním a jednotným způsobem v celé Unii. Zaprvé výraz „trestný čin“ označuje v souladu se svým obvyklým smyslem v tomto rámci jednání nebo opomenutí, které představuje závažné porušení právního řádu dotčené společnosti, a je z tohoto důvodu jako takové v rámci této společnosti trestně postihováno. Zadruhé výraz „zvlášť závažný“, který tento pojem „trestný čin“ doplňuje o dvě kvalifikace, odkazuje na trestný čin výjimečné závažnosti.

¹ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011 o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany (Úř. věst. 2011, L 337, s. 9). Článek 14 odst. 4 písm. b): stanoví, že „[č]lenské státy mohou odejmout, ukončit nebo zamítnout prodloužení platnosti postavení přiznaného uprchlíkovi vládním, správním, soudním nebo kvazisoudním orgánem, [...] jestliže jako osoba odsouzená pravomocným rozsudkem za zvlášť závažný trestný čin představuje nebezpečí pro společnost dotčeného členského státu“.

² – Článek 12 odst. 2 písm. b) směrnice 2011/95 výslovně stanoví, že státní příslušník třetí země musí být vyloučen z postavení uprchlíka, pokud se dopustil vážného nepolitického zločinu mimo zemi svého azylu dříve, než byl uznán uprchlíkem, aniž vyžaduje, aby tento státní příslušník třetí země představoval nebezpečí pro společnost členského státu, ve kterém se nachází.

³ – Článek 17 odst. 1 směrnice 2011/95 týkající se přiznání doplňkové ochrany, která může poskytovat omezenější ochranu než postavení uprchlíka, odkazuje v písm. b) na spáchání vážného zločinu a v písm. d) na existenci nebezpečí pro společnost, přičemž tyto skutečnosti jsou výslovně uvedeny jako alternativní podmínky, z nichž každá samostatně znamená vyloučení z nároku na doplňkovou ochranu.

Stran kontextu, v němž je použit výraz „zvlášť závažný trestný čin“, je třeba zaprvé zohlednit judikaturu Soudního dvora týkající se čl. 12 odst. 2 písm. b) směrnice 2011/95, který odkazuje na „vážný nepolitický zločin“, a čl. 17 odst. 1 písm. b) této směrnice, který se týká „vážného zločinu“, jelikož i cílem těchto článků je zbavení mezinárodní ochrany státního příslušníka třetí země, který se dopustil trestného činu vykazujícího určitý stupeň závažnosti. Zadruhé z porovnání článků 12, 14, 17 a 21 směrnice 2011/95 vyplývá, že unijní normotvůrce stanovil rozdílné požadavky na stupeň závažnosti trestných činů, jimiž lze odůvodnit uplatnění důvodu pro vyloučení nebo odnětí mezinárodní ochrany či navrácení uprchlíka. Článek 17 odst. 3 směrnice 2011/95 zmiňuje spáchání „jednoho nebo více zločinů“ a čl. 12 odst. 2 písm. b) a čl. 17 odst. 1 písm. b) této směrnice odkazují na spáchání „vážného zločinu“. Z toho vyplývá, že použití výrazu „zvlášť závažný trestný čin“ v čl. 14 odst. 4 písm. b) směrnice 2011/95 svědčí o rozhodnutí unijního normotvůrce podřídit použití tohoto ustanovení mimo jiné splnění zvláště přísné podmínky spočívající v pravomocném odsouzení za trestný čin vykazující výjimečnou závažnost, jež přesahuje míru závažnosti trestných činů, které mohou odůvodnit použití výše uvedených ustanovení této směrnice.

Pokud jde o posouzení stupně závažnosti určitého trestného činu z hlediska čl. 14 odst. 4 písm. b) směrnice 2011/95, je pravda, že musí být provedeno na základě společných standardů a kritérií. Nicméně vzhledem k tomu, že trestní právo členských států není předmětem obecných harmonizačních opatření, musí být při tomto posouzení zohledněna volba učiněná v rámci trestního systému dotyčného členského státu, týkající se určení trestných činů, které s ohledem na své specifické rysy vykazují výjimečnou závažnost v tom smyslu, že nejvíce narušují právní řád společnosti.

V každém případě vzhledem k tomu, že toto ustanovení odkazuje na pravomocné odsouzení za „zvlášť závažný trestný čin“ v jednotném čísle, nelze stupně závažnosti trestného činu dosáhnout kumulací různých trestných činů, z nichž žádný sám o sobě nepředstavuje zvlášť závažný trestný čin.

Za účelem posouzení stupně závažnosti takového trestného činu musí být také posouzeny veškeré okolnosti dané věci. V této souvislosti má zásadní význam odůvodnění odsuzujícího rozsudku, povaha, jakož i výše hrozícího trestu, a výše trestu, který byl uložen, povaha spáchaného trestného činu, všechny okolnosti jeho spáchání, úmyslná či nedbalostní povaha tohoto trestného činu, jakož i povaha a rozsah škod, které jím byly způsobeny.

Pokud jde o druhou podmínku, která se týká prokázání toho, že státní příslušník třetí země představuje nebezpečí pro společnost hostitelského členského státu, Soudní dvůr zaprvé konstatuje, že opatření uvedené v čl. 14 odst. 4 písm. b) směrnice 2011/95 může být přijato pouze tehdy, představuje-li dotčený státní příslušník třetí země skutečné, aktuální a dostatečně závažné nebezpečí pro některý ze základních zájmů společnosti tohoto členského státu. V tomto ohledu Soudní dvůr zejména upřesňuje, že ze samotného znění tohoto ustanovení vyplývá, že se použije pouze tehdy, pokud tento státní příslušník „představuje“ nebezpečí pro společnost, což naznačuje, že toto nebezpečí musí být skutečné a aktuální. Čím více je tudíž rozhodnutí na základě tohoto ustanovení přijato v době vzdálené od pravomocného odsouzení za zvlášť závažný trestný čin, tím více je na příslušném orgánu, aby zohlednil zejména vývoj po spáchání takového trestného činu za účelem určení, zda ke dni, kdy má rozhodnout o případném odnětí postavení uprchlíka, existuje skutečné a dostatečně závažné nebezpečí. Soudní dvůr v tomto ohledu rovněž vychází ze skutečnosti, že z porovnání různých ustanovení směrnice 2011/95 s jejím čl. 14 odst. 4 písm. b) vyplývá, že použití posledně uvedeného ustanovení podléhá přísným podmínkám.

Zadruhé stran úlohy příslušného orgánu a dotyčného státního příslušníka třetí země v rámci posouzení existence nebezpečí je na příslušném orgánu, aby při uplatňování čl. 14 odst. 4 písm. b) směrnice 2011/95 provedl pro každý jednotlivý případ posouzení všech okolností daného případu. V této souvislosti musí mít tento orgán k dispozici všechny relevantní informace a provést vlastní posouzení těchto okolností s cílem určit význam svého rozhodnutí a plně jej odůvodnit.

Zatřetí při využití možnosti přijmout opatření stanovená v čl. 14 odst. 4 písm. b) směrnice 2011/95 musí členský stát dodržet zejména zásadu proporcionality, která vyžaduje zvážení nebezpečí, které dotyčný státní příslušník třetí země představuje pro společnost členského státu, v němž se nachází, na jedné straně, a práv, která musí být zaručena osobám splňujícím hmotněprávní podmínky článku 2 písm. d) uvedené směrnice, na straně druhé. V rámci tohoto posouzení musí příslušný orgán rovněž zohlednit základní práva zaručená unijním právem, a zejména ověřit možnost přijmout jiná opatření, jež by méně zasahovala do práv zaručených uprchlíkům a do základních práv, a která by byla stejně účinná k zajištění ochrany společnosti hostitelského členského státu.

Při přijímání takového opatření však uvedený orgán není povinen navíc ověřovat, zda veřejný zájem na navrácení státního příslušníka třetí země do země jeho původu převažuje nad jeho zájmem na zachování mezinárodní ochrany vzhledem k rozsahu a povaze opatření, kterým by byl vystaven v případě návratu do země jeho původu. Důsledky případného navrácení státního příslušníka třetí země do země jeho původu vyplývající pro tohoto státního příslušníka nebo pro společnost členského státu, ve kterém se tento státní příslušník třetí země nachází, se totiž nemají zohledňovat při přijímání rozhodnutí o odnětí postavení uprchlíka, ale případně tehdy, pokud příslušný orgán zamýšlí přijmout rozhodnutí o navrácení uvedeného státního příslušníka třetí země.

V tomto ohledu Soudní dvůr uvádí, že čl. 14 odst. 4 písm. b) směrnice 2011/95 částečně odpovídá důvodům pro vyloučení uvedeným v článku 33 Ženevské úmluvy⁴. Vzhledem k tomu, že první z těchto ustanovení stanoví v situacích, které jsou v něm uvedeny, možnost členských států odejmout postavení uprchlíka, zatímco druhé umožňuje navrácení uprchlíka nacházejícího se v jedné z těchto situací do země, v níž by byly ohroženy jeho život nebo svoboda, stanoví unijní právo vyšší úroveň mezinárodní ochrany dotyčných uprchlíků, než jakou zajišťuje Ženevská úmluva. V důsledku toho může být příslušný orgán v souladu s unijním právem na základě čl. 14 odst. 4 písm. b) směrnice 2011/95 oprávněn odejmout postavení uprchlíka přiznané státnímu příslušníkovi třetí země, aniž by však byl nutně oprávněn jej vyhostit do země jeho původu. Z procesního hlediska by takovéto vyhoštění předpokládalo ještě přijetí rozhodnutí o navrácení v souladu s hmotněprávními a procesními zárukami stanovenými směrnicí 2008/115⁵, která v článku 5 mimo jiné stanoví, že členské státy jsou při provádění této směrnice povinny dodržovat zásadu nenavrácení. Na odnětí postavení uprchlíka podle čl. 14 odst. 4 směrnice 2011/95 proto nelze nahlížet tak, že znamená zaujetí stanoviska k odlišné otázce, a sice zda tato osoba může být vyhoštěna do země svého původu. V této souvislosti Soudní dvůr ještě upřesňuje,

⁴ – Článek 33 Úmluvy o právním postavení uprchlíků podepsané v Ženevě dne 28. července 1951 [Sbírka smluv Organizace spojených národů, sv. 189, s. 150, č. 2545 (1954)], která vstoupila v platnost dne 22. dubna 1954 a byla doplněna Protokolem týkajícím se právního postavení uprchlíků, uzavřeným v New Yorku dne 31. ledna 1967 (dále jen „Ženevská úmluva“), stanoví: „1. Žádný smluvní stát nevyhostí jakýmkoli způsobem nebo nevrátí uprchlíka na hranice země, ve kterých by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení. 2. Výhody tohoto ustanovení však nemohou být požadovány uprchlíkem, který z vážných důvodů může být považován za nebezpečného v zemi, ve které se nachází, nebo který poté, co byl usvědčen konečným rozsudkem ze zvláště těžkého trestného činu, představuje nebezpečí pro společnost této země“.

⁵ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navrácení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí (Úř. věst. 2008, L 348, s. 98).

že článek 5 směrnice 2008/115 brání přijetí rozhodnutí o navrácení státního příslušníka třetí země, pokud je prokázáno, že jeho vyhoštění do země, do níž má být navrácen, je na základě zásady nenavrácení vyloučeno na dobu neurčitou.